

—, *angelockt durch*: क्रव्यादा मांसहेतवः MBh. 10,496. मा कर्मफलहेतुर्भूः Bhāg. 2, 47. 49. Alle obliquen casus in der Bed. von einer Ursache wegen, in Veranlassung von gebraucht Vārtt. zu P. 2, 3, 23. a) abl. oder gen.: कस्माद्धेतोः oder कस्य हेतोर्वसति Pat. in Mahābh. lith. Ausg. 2, 385, a. मृतस्य RV. 10, 34, 2. मृतस्य Çat. Br. 2, 5, 2. मृतस्य 11, 1, 4, 1. Kāhā. Up. 1, 3, 5. Sāv. 1, 13. MBh. 1, 7728. 8, 7026. R. 2, 32, 26 (49, 22 Gorr.). 98, 17 (107, 7 Gorr.). Ragh. 2, 47. Spr. (II) 7226. Kathās. 18, 73. 26, 166. Bhāg. P. 1, 14, 7. 4, 17, 4. 7, 15, 40. कुतो ऽपि हेतोः Kathās. 27, 59. ततो ऽपि हेतोः Dhūrtas. 92, 16. इति हेतोः Z. d. d. m. G. 14, 373, 13. in comp. mit der Ergänzung: वृत्ति° M. 4, 11. MBh. 2, 562. 10, 496. R. 1, 7, 12. 16, 33. 2, 59, 21. 101, 17. 3, 49, 39. 69, 16. 5, 32, 44. Kām. Nītis. 14, 28. Megh. 26. 44. 79. 108. Çāk. 50, 8. Çāk. Ch. 2, 9. Spr. (II) 1224. 2641. 6221. 7328. Kathās. 18, 348. 19, 57. 22, 88. Rāgā-Tar. 8, 216. — b) instr.: दिव्येन MBh. 1, 4919. यदच्छ्रया हेतुना वा Bhāg. P. 2, 8, 7. घनेन MBh. 1, 7640. fg. तेन R. 5, 64, 14. Sāh. D. 2, 16. केन M. 8, 161. R. Gorr. 1, 38, 4. Schol. zu P. 2, 3, 27. Bhāg. P. 1, 4, 3. केनापि Rāgā-Tar. 4, 460. पुत्र° R. Gorr. 1, 24, 7. मान° Spr. (II) 1838. शास्त्रविज्ञान° 2574. — c) dat.: कस्मै हेतवे वसति Pat. a. a. O. मूर्तिर्विधीयते हिंसा सापि दुर्गतिकेतवे Hem. Jo-gaḥ. 2, 47. मुख° Bhāg. P. 3, 30, 2. मृत्यु° 7, 1, 41. नरक° 9, 10, 28. प्रसराणां तृणाकाष्ठादि° H. 791. — d) loc. indecl. gaṇa स्वरादि zu P. 1, 1, 37. कस्मिन्हेतौ वसति Pat. a. a. O. कामार्थहेतौ च कुरु प्रयत्नम् um — Willen R. 4, 29, 25. — e) acc.: कं हेतुं वसति Pat. a. a. O. — Auch soll man को हेतुर्वसति sagen können ebend. — 2) Grund, Argument, Beweis AK. 3, 4, 28, 56. मृतशब्दो हेत्वर्थः Sarvadarśanas. 56, 14. 71, 11. मृतो हेतौ Halā. 5, 92. हि° desgl. 95. इति° desgl. 101. देशदृष्टेय शास्त्रदृष्टेय हेतुभिः M. 8, 3. हेतुभिर्मोक्षदर्शिभिः MBh. 1, 522. 583. 3, 3018. वाक्यमर्थवद्हेतुभूषितम् 13, 298. वाक्यं हेत्वर्थसंज्ञितम् R. 2, 85, 1. 3, 56, 31. 71, 4. 5, 33, 15. 6, 79, 28. 7, 94, 8. तिष्ठेत्तु मतिमानागमे न तु हेतुषु Suçr. 1, 150, 20. Spr. (II) 7413. Rāgā-Tar. 3, 332. Hit. 15, 22. Sarvadarśanas. 9, 11. 12, 4. 18, 9. 119, 11. 17. प्रतिषेध° 114, 8. Kūvalaj. 196, b. in der Logik (auch Bez. des 2ten Theiles im Syllogismus) Colebr. Misc. Ess. 1, 292. Kan. 10, 1, 2. Njājas. 1, 1, 32. 34. Tarkas. 32. 41. 45. Sarvadarśanas. 113, 20. Bhāshāp. 68. — 3) Mittel: हेतुमात्रं तु रामो वै जयमूलं विभीषणः R. 6, 95, 55. 7, 38, 23. Hit. 55, 5 हेतुना mit den Hdschr. zu lesen). पादज्ञानस्य RV. Prāt. 17, 16. दश जीवनहेतवः M. 10, 116. विद्या जीवनहेतुः Spr. (II) 6089, v. 1. तिस्रो विश्रान्तिहेतवः 6637, v. 1. को मोक्षहेतुः 6638. रत्ना° Hit. 114, 7. जयलाभाय हेतुं द्वौ Spr. (II) 7436. दीनाराणां दशशती पञ्चाशत्पदिकाभवत् । धान्यखारीक्रये हेतुः so v. a. Preis Rāgā-Tar. 5, 71. जीवो नित्यो हेतुरस्य त्वनित्यः so v. a. der Körper Spr. (II) 3718. instr. am Ende eines comp. so v. a. vermittelt, durch: यो न हिंसति सन्नानि मनोवाक्कर्महेतुभिः Spr. (II) 5609. Jāśn. 2, 92. — 4) Bedingung: जीवितुं चेच्छमे मूढ हेतुं मे गदतः मृणु MBh. 3, 15786. — 5) Art und Weise: वध्यतां केन हेतुना MBh. 13, 19. द्वावाकृषणहेतु भवतः प्रतिलोमो ऽनुलोमश्च Suçr. 1, 100, 11. — 6) in der Grammatik der Agens des causativen Verbums P. 1, 4, 55. 3, 68. 7, 3, 40. — 7) bei den Buddhisten Grundursache, Hauptursache (im Gegensatz zu den प्रत्ययाः den hinzukommenden Ursachen) Sarvadarśanas. 7, 19. 14, 19. 19, 12. 20, 22. fgg. — 8) bei den Pāçupata dasjenige was das Gebundensein der Seele bewirkt, die Natur, die

Sinnenwelt Sarvadarśanas. 74, 20. 94, 17; vgl. 98, 1. — 9) bei den Rhetorikern ein घर्षालंकार Verz. d. Oxf. H. 208, b, 3. — 10) im Drama eine kurze Rede, welche die zur Erreichung eines Ziels erforderlichen Bedingungen angiebt, Sāh. D. 439. 434. — Vgl. निमित्त°, निर्हेतु, मद°, पद्धेतोस्, विद्य°.

हेतुक (von हेतु) 1) adj. am Ende eines comp. a) verursachend, bewirkend: धर्मस्तस्य तपयैव जगतः सिद्धिहेतुकौ (könnte auch subst. m. sein) R. 7, 23, 5, 17. मुखदुःखे समे स्यातां जतूनां लेशहेतुके Spr. (II) 7076. तप° Suçr. 1, 255, 5. भय° Hit. 39, 7. पुष्टि° Mārk. P. 22, 11. 97, 36. वं बीजं सस्यहेतुकम् 99, 47. f. ई° Verz. d. Oxf. H. 23, a, N. 2. — b) bewirkt —, bedingt durch: ईदृशः स मुने लोकः स्वधर्मफलहेतुकः MBh. 3, 15452. Suçr. 1, 153, 10. मर्षां स्त्रीहेतुकम् Varāh. Brh. 25 (23), 4. Kull. zu M. 1, 49. Schol. zu P. 6, 2, 8. Vop. 25, 17. f. म्रा Sāmukhyak. 31. Kathās. 20, 67. ई° Mārk. P. 69, 39. Çāk. zu Brh. Ār. Up. S. 257. म्र° unbegründet Bhāg. 18, 22, v. 1. — c) bestimmt für: द्वा शरीरं क्रव्यादो रणामौ द्विजहेतुकम् MBh. 13, 4840. Sāmukhyak. 42. — 2) m. N. pr. eines Wesens im Gefolge Çiva's und eines Buddha H. an. 3, 111 (fehlerhaft für हेतुक). eines Dichters Verz. d. Oxf. H. 125, a, 27. — M. 12, 111 fehlerhaft für हेतुक, Hit. 55, 5 für हेतु. Vgl. म° und हेतुक.

हेतुता (wie eben) f. 1) das Ursachesein: म्रापदामापतत्तीनां हितो ऽप्यापति हेतुताम् Spr. (II) 961. यदहं हेतुतां प्राप्ता लोचनोत्पाटने तव Kathās. 28, 24. Rāgā-Tar. 6, 113. am Ende eines comp.: प्रययुस्तस्योत्पाटनहेतुताम् 5, 292. 388. Kap. 1, 75. Sarvadarśanas. 156, 17. — 2) das Sein eines Beweisgrundes Kūsum. 16, 10.

हेतुत्व n. 1) = हेतुता 1) Kan. 1, 2, 4. Jogas. 2, 14. Mārk. P. 119, 14. Bhāg. P. 3, 18, 36. Sāh. D. 37. Sarvadarśanas. 18, 17. 36, 9. Schol. zu Kap. 1, 75. Bhāshāp. 146. fg. Kūsum. 18, 22. — 2) = हेतुता 2) Sarvadarśanas. 114, 6. 133, 18. Kūsum. 16, 12. — 3) bei den Buddhisten das Hauptursache-Sein: बीजदिर्हेतुत्वमापतेत् Sarvadarśanas. 11, 11. — Vgl. निमित्त° unter निमित्तहेतु.

हेतुमत् (von हेतु) adj. 1) eine Ursache habend, verursacht, bewirkt P. 3, 1, 26. 3, 156. Verz. d. Oxf. H. 163, a, No. 358. Kap. 1, 125 = Sāmukhyak. 10. Sāh. D. 712. — 2) mit Gründen —, Argumenten —, Beweisen versehen Bhāg. 13, 4. Reden R. 2, 52, 60. R. Gorr. 2, 23, 1. 3, 53, 20. 4, 20, 1. 38, 18. 6, 38, 36. Bhāshāp. 68. — 3) zugänglich für Argumente, auf Vernunftgründe hörend MBh. 12, 597.

हेतुमात्रता f. das Sein eines blossen Mittels Kathās. 120, 55.

हेतुमात्रमय (von हेतु + मात्र) adj. nur als Mittel dienend Kathās. 117, 148.

हेतुत्रयक n. eine begründete Metapher Kāvā. 2, 86. Beispiel Spr. (II) 2105.

हेतुवचन n. eine von Argumenten begleitete Rede R. Gorr. 2, 16, 44.

हेतुवाद m. eine Unterredung —, Disputation über das Warum MBh. 3, 13024. fg. 5, 1983. 13, 789. 2196. 14, 1024. 2536. R. 1, 13, 21 (17 Gorr.). Verz. d. Oxf. H. 40, a, N. 3.

हेतुवादिक adj. der über das Warum streitet, Skeptiker MBh. 13, 2196.

म्र° nach Nilak.

हेतुवादिन् adj. dass. MBh. 14, 2536.